

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผ้าทอพื้นบ้าน เป็นงานฝีมือพื้นบ้านที่กำลังได้รับความสนใจอย่างมากทั้งจากบุคคลสำคัญๆ ของประเทศ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนการมีอาชีพและรายได้ของประชาชนต่าง มองหาอาชีพที่จะสร้างรายได้และเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนและชุมชน ในระยะ 4 – 5 ปีที่เศรษฐกิจของประเทศทรุดตัว แต่ปรากฏว่ากลุ่มผลิตผ้าทอที่มีคุณภาพยังสามารถดำเนินการและเลี้ยงตัวอยู่ได้ ทำให้หน่วยงานทั้งหลายได้ทราบถึงศักยภาพของผ้าทอที่สามารถจะพัฒนาต่อไปได้ กอปรกับผ้า เป็นหนึ่งปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความต้องการใช้ผ้าทอจึงไม่มีวันสิ้นสุด เพียงแต่จะเปลี่ยนรูปแบบการอุปโภคไปตามยุคสมัยและสภาพเศรษฐกิจในด้านของผู้ผลิตพื้นบ้าน เองก็มีฝีมือและความรู้ในการทอผ้าพื้นบ้านถูกหยิบยกขึ้นมาให้ช่วยกันส่งเสริมพัฒนาอย่างเป็นเรื่อง เป็นราวเพื่อเป็นทางเลือกในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมและของประเทศต่อไป

ภาคเหนือเป็นอีกภาคหนึ่งที่มีผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่นที่หลากหลาย ผ้าทอพื้นบ้านเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญในท้องถิ่น จากการรวบรวมข้อมูลทำเนียบผู้ผลิตสิ่งทอในภาคเหนือ ตอนบนของโครงการฝ้ายแถมใหม่พบว่ามีการผลิตผ้าของกลุ่มทอผ้าในภาคเหนือตอนบนจำนวน 9 จังหวัด มีทั้งหมด 339 กลุ่ม มีกลุ่มที่ผลิตผ้าโดยใช้สีย้อมธรรมชาติ 102 กลุ่ม (เจษฎา, 2544) ซึ่ง ผ้าฝ้ายที่ย้อมสีจากธรรมชาติได้รับความสนใจจากกลุ่มอนุรักษ์ศิลปะพื้นเมืองและนักท่องเที่ยวทั้ง ชาวไทยและชาวต่างชาติ เนื่องจากเป็นผ้าที่มีความสวยงาม กลมกลืน ไม่เบียดง่าย มีกลิ่นหอมของ พรรณไม้ นั้น ๆ ไม่เกิดปฏิกิริยากับกรดต่างจากเหงื่อขณะสวมใส่ เป็นผ้าที่ปลอดภัยไม่มี อันตรายต่อร่างกาย อีกทั้งยังมีคุณสมบัติสำคัญยิ่งของสีธรรมชาติที่ละลายน้ำได้และจุลินทรีย์ สามารถย่อยสลายได้ง่าย ซึ่งจะช่วยลดมลภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ฉะนั้นผ้าฝ้ายจึงเป็นที่นิยมใช้กัน มากที่สุด อีกทั้งผ้าฝ้ายมีคุณสมบัติในการดูดซับความชื้นและระบายอากาศได้ดีทำให้สวมใส่สบาย ไม่ทำให้ร้อนอบอ้าว และผ้าฝ้ายที่ย้อมจากสีธรรมชาตินั้นยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อว่า ไม่มีสารเคมีตกค้างที่อาจก่อให้เกิดโรคผิวหนังและเกิดการระคายเคืองต่อร่างกายของผู้สวมใส่ (พุลสุข, 2551)

เทศบาลตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งที่ผลิตผ้าฝ้ายย้อม สีธรรมชาติอีกชุมชนหนึ่ง เพราะการทอผ้า นับว่าเป็นอาชีพหลักของกลุ่มทอผ้า เพื่อสร้างรายได้ ให้แก่ครัวเรือน การผลิตผ้าฝ้ายในยุคปัจจุบันจะมีการแข่งขันกันมาก ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนการผลิต การดำเนินการของกลุ่ม เช่น การพัฒนาของกลุ่ม ,ความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจการ รวมถึงความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการของกลุ่ม กระบวนการจัดการกลุ่ม เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพของกลุ่มทอผ้าในชุมชน ให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งและกระตุ้นเศรษฐกิจตามนโยบายของภาครัฐ จึงต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้นำกลุ่มหรือหน่วยงานทางภาครัฐ ตามปัจจัยต่าง ๆ มีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มทอผ้าที่ทำอาชีพทอผ้า เพราะปัจจุบันมีปัญหามากมายที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านแหล่งงบประมาณสนับสนุน การจัดการกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่ม รวมถึงความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนั้นข้าพเจ้าจึงสนใจที่จะศึกษาถึงผลในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาแนวทางและเปิดโอกาสให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องในชุมชนมีส่วนร่วม เช่น จัดเวทีชุมชนระหว่างเทศบาล, ผู้นำกลุ่ม, ผู้วิจัยและวิทยากร เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินการของกลุ่มหรือการดำเนินงานของผู้นำเพื่อสรุปประเด็นที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนและตรงกับความต้องการของทุกฝ่าย เพื่อพัฒนากระบวนการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนด้านการผลิตผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนวิธีการผลิตและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข ในการบริหารจัดการกลุ่มของแม่บ้านที่ทำอาชีพทอผ้า ของตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงบริบทชุมชนที่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของการย้อมสีธรรมชาติ ในชุมชนตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ไปสู่การยอมรับของวงการผ้าทอ
2. ทราบถึงวิธีการผลิตและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ
3. ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าที่ทำอาชีพทอผ้า ของตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มทอผ้าในชุมชนตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยในพื้นที่ ของตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีกลุ่มทอผ้า แบ่งเป็น 5 กลุ่ม รวม 125 คน ได้แก่

ตาราง 1 รายชื่อกลุ่มทอผ้าและจำนวนสมาชิก

ลำดับ	หมู่ที่	ชื่อกลุ่ม	จำนวนสมาชิก (คน)
1	1	กลุ่มตาลเหนือ	30
2	3	กลุ่มตาลใต้	20
3	5	กลุ่มตาลกลาง	25
4	9	กลุ่มช่างเค็ง	25
5	10	กลุ่มใหม่พัฒนา	25
รวมจำนวนสมาชิกทั้งหมด			125

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ศึกษาถึงบริบทชุมชนด้านการผลิตผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน ตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

2.2 ศึกษาข้อมูลด้านส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนวิธีการผลิตและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ

2.3 ศึกษาปัญหาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มทอผ้าที่ทำอาชีพทอผ้า ของตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่ชาวบ้านได้คิดเอง หรือเกิดจากการเรียนรู้ สะสม ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของคนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยเน้นเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวกับการทอผ้าฝ้าย ซึ่งอาจมีที่มาของแหล่งภูมิปัญญา ดังนี้คือ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ประสบการณ์ของตนเอง และการส่งเสริม ฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่

ผ้าทอ หมายถึง ผ้าฝ้ายที่ผลิตมาจากฝ้ายดอกธรรมชาติ แล้วนำใยเส้นด้ายมาทักทอเป็นผืนผ้าให้ออกมาตามแบบที่เราต้องการ

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ความสามารถ วิธีการ ผลงานที่คนในชุมชนตำบล บ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดปรับปรุงจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลผลิตที่ดีงามมีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำแก้ปัญหา และพัฒนาชีวิตได้

บริบทชุมชน หมายถึง ลักษณะ โดยทั่วไปของชุมชนในตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้าน

กลุ่มทอผ้า หมายถึง กลุ่มสตรีที่มีอาชีพทอผ้าเป็นหลัก ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาโดยมีผู้นำกลุ่มเป็นแกนนำ และมีลูกสมาชิกที่มาจากคนในชุมชนตำบลบ้านตาล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved